

Iz pedagoške teorije i prakse

UDK: 087.5: (497.526)

Stručni rad

Branka Mikačević i Ivana Blažeković

Taktilna slikovnica o gradu / Gledam, slušam i osjećam Bjelovar

Sažetak

Povodom Dana grada Bjelovara u Gradskom muzeju Bjelovar 24. rujna 2021. održano je predstavljanje taktilne slikovnice *Gledam, slušam i osjećam Bjelovar* u organizaciji Narodne knjižnice „Petar Preradović”. Na Dječjem odjelu svake godine obilježava se Dan grada i upravo je to razlog nastanka taktilne slikovnice. Taktilna slikovnica namijenjena je djeci predškolskog i školskog uzrasta, djeci s teškoćama u razvoju, slijepoj i slabovidnoj djeci, gluhoj i nagluhoj djeci te djeci s disleksijom i poremećajima govorno-jezičnog razvoja. Knjižnica pruža niz programa i usluga kojima zadovoljava potrebe svih svojih korisnika uključujući i one koji imaju teškoća u korištenju tih službi i usluga zbog fizičkog ili nekog drugog oblika invaliditeta. Sve usluge trebaju biti dostupne u različitim oblicima i na različitim nositeljima. Kako bi uspješno ostvarila svoje ciljeve, Narodna knjižnica mora biti potpuno pristupačna svim svojim korisnicima. (IFLA- ine smjernice za narodne knjižnice, 2011, str. 41). Ovom slikovnicom nastojalo se ojačati suradnju s ustanovama koje se bave s djecom koja imaju neku vrstu teškoće u razvoju i naglasiti važnost inkluzivnih programa i usluga namijenjenih djeci predškolske i školske dobi. Dječji odjel već dugi niz godina surađuje s V. OŠ Bjelovar - školom za djecu s većim intelektualnim teškoćama, ali i udrugama kao što su Udruga slijepih Bjelovar, Udruga osoba s intelektualnim teškoćama OSIT, Udruga osoba oštećenog sluha Bjelovarsko-bilogorske županije, Udrugom za autizam, Dječjim odjelom bolnice, Udrugom Leptirići, Udrugom Iris itd.

Ključne riječi: taktilna slikovnica, suradnja, posebne korisničke skupine, Dječji odjel knjižnice, inkluzija, grad Bjelovar

1. UVOD

Osnovna zadaća Knjižnice je poticanje čitanja kod djece od najranije dobi pa je upravo u tu svrhu i nastala taktilna slikovnica o gradu Bjelovaru koja je namijenjena širem krugu korisničkih skupina na Dječjem odjelu Knjižnice. Knjižnica podržava cjelokupan socijalni razvoj djece i mladih. Osnovno načelo Narodne knjižnice je da njezine službe i usluge moraju biti dostupne svima, a ne usmjerene samo na jednu grupu unutar zajednice isključujući ostale. Rad treba biti organiziran na način da su službe i usluge jednako dostupne i ljudima s posebnim tjelesnim ili osjetilnim potrebama (Šupe, 2012, str. 26). Djeca i mladi s teškoćama u razvoju posebna su korisnička skupina koju se nastoji uključiti u razne knjižnične aktivnosti te ih tretirati kao ravnopravne sudionike u društvenoj i kulturnoj sredini. Djeca u Knjižnici putem različitih programa uče brinuti o knjigama i drugoj građi, uče kulturno prihvatljiva ponašanja, obrazuju se, informiraju te izmjenjuju znanja, ideje i vještine s drugom djecom.

Knjižnica surađuje s drugim ustanovama i udrugama pa se tako uključuje u sve društveno-socijalne procese. Povezivanje i suradnja s drugim ustanovama lokalne zajednice vrlo je važna i korisna (Smjernice za knjižnične usluge za djecu, 2004, str. 5).

„Prema Konvenciji o pravima djeteta UN-a naglašava se pravo svakog djeteta da u potpunosti razvije svoje potencijale, pravo na slobodu i besplatan pristup informacijama, građi i programima, pod jednakim uvjetima za sve, bez obzira na dob, rasu, spol, vjersku, nacional-

nu ili kulturnu pripadnost, jezik, socijalni status, umne i tjelesne sposobnosti te vještine“ (Smjernice za knjižnične usluge za djecu, 2004, str. 5).

Kako osobe s posebnim potrebama često nisu prihvaćene u društvu, treba im dati priliku da svojom iskrenošću, veseljem i bezgraničnom ljubavlju osvijeste drugim ljudima osnovne vrijednosti života. Ne bismo trebali zaboraviti na jedno od temeljnih ljudskih prava – pravo različitosti. Prihvatanje različitosti i razumijevanje ljudskih prava temelj je kvalitetnijeg života cijele društvene zajednice. U Knjižnici se nastoji djecu s posebnim potrebama uključiti u inkluziju s drugom djecom radi njihove zajedničke igre, druženja i učenja.

2. ZNAČAJ TAKTILNE SLIKOVNICE

Malo dijete se vrlo rano susreće sa slikovnicom kao izvorom informacija. Za djecu rane dobi slikovnice sadrže malo riječi i mnogo slika kako bi ih zainteresirale. To su uglavnom pojmovne slikovnice, manipulativne, zvučne te taktilne. Često korištenje slikovnica u ranom djetinjstvu ima itekako veliko značenje za intelektualni i emocionalni razvoj djeteta, slikovnice razvijaju govorne i jezične sposobnosti djece, poboljšavaju komunikativne vještine te obogaćuju maštu. Slikovnice pomažu djetetu prebroditi stres, ali i pružaju mu osjećaj povezanosti i bliskosti. Slijepa djeca nemaju tu mogućnost vidjeti slike, riječi, slova u svojoj okolini. Ona su uskraćena za vizualne informacije, što znatno utječe na njihovu percepciju svijeta koji ih okružuje. U svijetu već otprije, a kod nas tek odnedavno, pojavljuje se pojam taktilne slikov-

nice. Taktilna slikovnica je na neki način prilagođena knjiga, stoga ju definiramo kao knjigu u kojoj su osim teksta prilagođene i slike. Taktilna slikovnica bogat je izvor taktilnih poticaja. Prilagođenom slikom smatramo onu koja je napravljena tako da je slijepo ili slabovidno dijete može percipirati putem dodira. Takav postupak može se činiti relativno jednostavnim i logičnim. Ipak, radi se o vrlo kompleksnom postupku koji ima niz pravila. Složenost proizlazi iz važne činjenice da taktilnu slikovnicu moramo promatrati kao pomagalo u odgojno-obrazovnom procesu djeteta s oštećenjem vida (Šupe, 2012, str. 26).

Vizualne informacije čine osamdeset posto naše percepcije, što nam govori o važnosti vizualne informacije u spoznavanju svijeta koji nas okružuje. Slike su nešto s čime se susrećemo od najranijeg djetinjstva. Slike su prisutne u knjigama, slikovnicama, televiziji, reklamnim plakatima koji se nalaze posvuda, na različitim ambalažama i sl. Mnoštvo informacija primamo putem slika koje svakako utječu na spoznaju svijeta koji nas okružuje. Također, taktilna slikovnica je korisna i u radu s djecom oštećena sluha

Slika 1. Promocija slikovnice Gledam, slušam i osjećam Bjelovar u Godini čitanja

kao i djecom koja imaju govorno-komunikacijske teškoće. Taktilna slikovnica za djecu oštećena vida ima višestruku korist. Omogućuje da prikazemo neke apstraktne pojave iz djetetove okoline koje ne može opipati.

2.1 Ciljevi

Dječji odjel Knjižnice ima posebnu odgovornost u podupiranju učenja čitanja i promicanja knjiga. Uloga, svrha i cilj prvih taktilnih slikovnica za djecu predškolske dobi su uvođenje u svijet knjige i usporedba taktilne slike i stvarnosti, pri čemu dijete najprije treba dobro upoznati svijet koji ga okružuje (Milković i Šupe, 2013, str. 101). Knjižnica djeci pruža mogućnosti korištenja tiskane građe. Jedan od oblika knjižnične građe je i taktilna slikovnica. Izradom taktilne slikovnice ostvareni su osnovni knjižnični ciljevi, a to su poticanje čitanja kod djece rane predškolske i školske dobi. Čitanje potiče djecu na kreativnost, maštanje, bogaćenje vokabulara i komunikacijskih vještina. U lokalnoj zajednici Knjižnica je prepoznata kao mjesto susreta i izvora znanja, te kao kvalitetno i poticajno okruženje za svakodnevne aktivnosti. Taktilnom slikovnicom htjelo se prvenstveno upoznati djecu s rodnim gradom, i znamenitostima. Glavni i najvažniji cilj bio je omogućiti djeci s teškoćama u razvoju sudjelovanje u aktivnostima te učenje o gradu u kojem žive. Uključivanjem u programe Knjižnice djece koja imaju teškoće i onih koja ih nemaju, prihvaćaju se različitosti i razvija inkluzija što ima višestruke dobrobiti za svu djecu. Dobrobiti taktilnih slikovnica za djecu s teškoćama u razvoju su višestruke. Djeca uče prihvaćati sebe i druge,

pokazuju specifična ponašanja, uče brinuti o slikovnicama i drugoj građi, uče koristiti knjižnicu i usvajaju društveno prihvatljive oblike ponašanja.

2.2. Specifičnosti u izradi taktilne slikovnice

Taktilna slikovnica podrazumijeva posebno prilagođenu knjigu unutar koje se osim teksta nalaze i prilagođene taktilne slike (Šupe, 2011/2012, str. 175). Kod izrade taktilnih slikovnica treba imati na umu nekoliko smjernica. Potrebno je koristiti jarke boje, jednostavne oblike, detalje koje je lako razlikovati, slike koje je lako razlikovati jedne od drugih. Materijali koji se koriste za izradu taktilnih slikovnica trebaju biti što sličniji stvarnosti. Ljude treba prikazivati sa svim dijelovima tijela. Ovo su samo neke od značajki koje smo koristili u izradi slikovnice. Iako slikovnice za videću djecu često smještaju tekst unutar ilustracije i to u različitim smjerovima, prilikom izrade taktilnih slikovnica za slijepu i slabovidnu djecu to se nipošto ne smije raditi (Milković i Šupe, 2013, str.103). Kod izrade taktilne slikovnice Slušam, gledam i osjećam Bjelovar imalo se na umu poštivanje tih smjernica, stoga je slikovnica samim taktilnim predmetima jednostavna, podloga je vizualno i kontrastno prihvatljiva – tekst je na tamnosivoj podlozi, a taktilne slike na svijetlozelenoj. Broj stranice označen je krugom kako bi se djeca lakše orijentirala i pozicionirala samu slikovnicu. Slikovnica ima dvanaest stranica (kod izrade taktilne slikovnice broj stranica vezan uz dob djeteta). Nadalje, tekst je pisan fontom Arial 24 i na brajici, dvostrukim proredom i velikim

slovima, uvijek na lijevoj strani dok su ilustracije uvijek na desnoj strani. Na Brailleovom pismu napisao ga je predsjednik Udruge slijepih Bjelovar Dražen Kokotić. Podloga je čvrsta kako bi izdržala istraživanje rukama i listanje. Stranice su od kartona dimenzija 30 x 40 cm kako bi podloga mogla izdržati i taktilne elemente. Taktilni elementi u slikovnici su od različitih materijala koji su lijepljeni čvrstim ljepljivom zbog sigurnosti djece kako ne bi došlo do gušenja i ozljeđivanja. Objekti na slici uglavnom su najprepoznatljiviji motivi grada Bjelovara (Dječji odjel Knjižnice, korzo, katedrala, Gradski muzej, paviljon, Dom kulture ... ljudi). Tekst u slikovnici o Bjelovaru vrlo je jednostavan kako bi se mogao s lakoćom pratiti. Taktilni motivi dodatno upotpunjuju tekst. Spomenuto je da je slikovnica namijenjena i osobama oštećenog sluha jer se nalazi na našim mrežnim stranicama prevedena na znakovni jezik. Prevođenje teksta na hrvatski znakovni jezik odradila je volonterka Udruge osoba oštećena sluha Bjelovarsko-bilogorske županije Maja Jajić. Udruga osoba oštećena sluha Bjelovarsko-bilogorske županije udruga je koja okuplja sve osobe oštećena sluha, gluhe, nagluhe, gluhoslijepce, kao i roditelje djece i mladeži u jedinstvenu zajednicu sa svrhom promicanja kvalitetnijeg života.

2.3. Nakladništvo

Kao što je već ranije spomenuto, taktilna slikovnica pojavila se relativno kasno, stoga je vrlo malo zastupljena na tržištu. Teškoće u nakladništvu nisu samo problem u Hrvatskoj, već i na globalnoj razini. Najveći problem predstavlja skupoća taktilnih slikovnice. Mala naklada i slo-

ženost postupka izrade dovode do visoke cijene (Milković i Šupe, 2013, str.103). Udžbenici koji se koriste u odgojno-obrazovnom procesu u regularnoj nastavi znatno su jeftiniji od udžbenika za djecu oštećena vida. Neka djeca se tek u prvom razredu osnovne škole susreću s udžbenikom prilagođenom djetetu oštećena vida. Zapravo se radi o vrlo skupim izdanjima na Brailleovom pismu s mnogo teksta i bez ijedne slike. Koliko su taktilne slikovnice zastupljene na dječjim odjelima knjižnica, za sada se ne zna mnogo. Na Dječjem odjelu Narodne knjižnice "Petar Preradović" Bjelovar redovito se prati literatura na tržištu, izgrađuje se fond kupnjom taktilnih slikovnica namijenjenih djeci rane dobi, ali isto tako fond upotpunjuju zvučne knjige namijenjene slijepim i slabovidnim osobama. Knjižnica u svom fondu ima više od stotinjak naslova koji se koriste. Također, Knjižnica u fondu ima dvadesetak slikovnica na brajici (ručno izrađenih ili tiskanih).

Slika 2. Promocija slikovnice u Gradskom muzeju Bjelovar

Slika 3. Promocija slikovnice u Gradskom muzeju Bjelovar

Slika 4. Gosti: predsjednik Udruge slijepih Bjelovar Dražen Kokotić, doktorica medicine specijalistica oftalmologije Kristina Koščak Čale te autorice slikovnice Ivana Blažeković i Branka Mikačević

3. ZAKLJUČAK

Na predstavljanju taktilne slikovnice održanom 24. rujna 2021. u Gradskom muzeju Bjelovar, osim posjetitelja i autorica slikovnice, sudjelovali su i gosti – predsjednik Udruge slijepih Bjelovar Dražen Kokotić i doktorica medicine specijalistica oftalmologije, subspecijalistica prednjeg segmenta oka Kristina Koščak Čale. Predsjednik Udruge ukazao nam je na glavne probleme s kojima se članovi Udruge susreću dok je doktorica Koščak Čale govorila o *Nacionalnom preventivnom programu ranog otkrivanja slabovidnosti kod djece* te zašto je ono bitno. Druženje je proteklo izuzetno ugodno i edukativno. Nadamo se da smo ovim malim doprinosom – taktilnom slikovnicom *Gledam, slušam i osjećam Bjelovar* – uspjeli ukazati na problem nedostataka takve građe za naše korisnike i probleme s kojima se osobe oštećena vida svakodnevno susreću. U današnje vrijeme, u kojem se informacije neprestano šire, korisnicima treba osigurati siguran pristup. Knjižnice kao informacijska središta moraju imati u vidu potrebe korisnika na prvome mjestu. Knjižničari trebaju kreirati usluge i programe svim korisničkim skupinama Knjižnice. Slijepe i slabovidne osobe, kao dio društvene zajednice, moraju imati osiguran pristup knjižničnim uslugama u svojoj okolini. „Djeca, kao skupina od posebnog interesa unutar određenog društva, zahtijevaju našu posebnu pažnju i brigu“ (Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, 2010). Kad su u pitanju djeca s oštećenjem vida, naša briga treba biti usmjerena tako da im pružimo usluge primjerene njihovoj dobi i potrebama u odnosu na specifičnosti koje uvjetuje oštećenje vida.

Konkretno, u našoj zajednici Udruga slijepih Bjelovar redovito se odaziva na poziv Knjižnice za neki oblik suradnje. Spomenuto je da je slikovnica namijenjena i osobama oštećenog sluha jer se nalazi na našim mrežnim stranicama. Naravno, zanimljiva je i djeci koja dolaze u Knjižnicu, organizirano ili s roditeljima. Kao što je važno od najranije dobi kod djece razvijati ljubav prema knjigama i čitanju, tako je isto bitno od najranije dobi razvijati ljubav prema kulturnoj baštini i zavičaju.

LITERATURA

IFLA – ine smjernice za narodna knjižnice / uredile Christine Koontz, Barbara Gubbin. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 41.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta [citirano: 2010-11-10]. Dostupno na: www.mobms.hr/media/9517/konvencija%20o%20pravima%20djeteta.pdf

Milković, J., Šupe, T.: Praktične aktivnosti za rad s djecom oštećena vida. Hrvatski savez slijepih, Zagreb, 2013., str.101.

Smjernice za knjižnične usluge za djecu. / uredila Mirna Willer. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 5.

Šupe, Tanja. Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida. Dijete, vrtič, obitelj. Broj 66 zima 2011./2012., str. 26.

Summary

A tactile picture book about the city / I watch, listen and feel Bjelovar

On the occasion of Bjelovar City Day, on September 24, 2021, the presentation of the tactile picture book "Gledam, slušam, osjećam Bjelovar" organised by the Public Library "Petar Preradović" was held at the City museum Bjelovar. Every year, The Library's Children Department celebrates City Day, which inspired the creation of the picture book. The tactile picture book is intended for children of preschool and school age, children with developmental disabilities, blind and visually impaired children, deaf and hard-of-hearing children, and children with dyslexia and speech-language development disorders. The library provides several programs and services that meet the needs of all its users, including those facing difficulties when using the services because of physical or other forms of disability. All services should be available in different forms and on different platforms. In order to achieve its goals, the library needs to be accessible to all of its users. (IFLA Guidelines for Public Libraries, 2011 pp. 41). This picture book tries to strengthen the cooperation among the institutions working with children with developmental disabilities and emphasises the importance of inclusive programs and services aimed at children of preschool and school age. For many years, the library has been collaborating with "V OŠ Bjelovar", the school for children with more significant intellectual disabilities. Furthermore, it also works with other associations such as the Association of the Blind Bjelovar, the Association of People with Intellectual Disabilities OSIT, the Association of Hearing-Impaired Persons of Bjelovar-Bilogora County, the Association for Autism, the Children's Hospital Department, the Butterflies Association, the Iris Association, etc.

Keywords: *tactile picture book, cooperation, special needs groups, library's Children department, inclusion, city of Bjelovar*